

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.020.01.2019

03025919

Prof. dr hab. Robert Władysław Ciborowski
Rektor Uniwersytetu w Białymstoku
ul. Świerkowa 20 B, 15-328 Białystok

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/025 – Finansowanie badań podstawowych

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Uniwersytet w Białymstoku, ul. Świerkowa 20 B, 15-328 Białystok (dalej: „UwB” lub „Uniwersytet”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Prof. dr hab. Robert Władysław Ciborowski, rektor UwB od 1 września 2016 r. W okresie objętym kontrolą funkcję rektora Uniwersytetu poprzednio pełnili: – prof. dr hab. Leonard Etel, od 1 września 2012 r. do 31 sierpnia 2016 r., – prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz, od 1 września 2008 r. do 31 sierpnia 2012 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Realizacja projektów dofinansowanych przez Narodowe Centrum Nauki. 2. Efekty zrealizowanych projektów.
Okres objęty kontrolą	Lata 2011–2018
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Beata Pawłowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/126/2019 z 23 września 2019 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm. Ustawa zwana dalej: „ustawą o NIK”.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Projekty objęte kontrolą przygotowano zgodnie z warunkami uczestnictwa w konkursach zorganizowanych przez Narodowe Centrum Nauki³.

Zrealizowano je w terminach i zakresach przewidzianych w umowach oraz – z jednym wyjątkiem – z zachowaniem wszystkich zasad określonych w tych umowach. W jednym przypadku zaś, dokonano zmiany dotyczącej planowanej do zakupu aparatury, bez wymaganej pisemnej zgody NCN. Koszty projektów rzetelnie udokumentowano i prawidłowo rozliczono, a stwierdzone błędy w jednym z nich, nie przekroczyły 0,1% jego wartości.

Uniwersytet zapewnił NCN kompletną informację z przebiegu projektów w terminowo składanych raportach częściowych, okresowych i końcowych.

W wyniku realizacji projektów osiągnięto zakładane efekty, w postaci publikacji wyników badań w formie monografii oraz artykułów w czasopismach specjalistycznych o zasięgu międzynarodowym. Wywiązano się też z obowiązku umieszczenia we wszystkich publikacjach i opracowaniach, będących wynikiem realizacji projektów, informacji o ich sfinansowaniu ze środków Centrum, podając przy tym numer rejestracyjny projektu. Kierownicy projektów, zgodnie z postanowieniami umów, zamieszczali w raporcie końcowym popularyzatorski opis rezultatów projektu. W związku z realizacją projektu w zakresie finansowania stypendium doktorskiego, jedna osoba uzyskała stopień naukowy doktora.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Realizacja projektów dofinansowanych przez Narodowe Centrum Nauki

Opis stanu faktycznego

W latach 2011–2018 Uniwersytet realizował 67 projektów, finansowanych ze środków NCN⁵ o wartości 20.085,8 tys. zł.⁶ Kontrolą objęto 10 z nich o wartości 2.595 tys. zł, w tym dziewięć projektów badawczych, z tego: cztery realizowane w ramach konkursów OPUS⁷, trzy w ramach konkursów PRELUDIUM⁸ oraz po jednym w ramach konkursów SONATA⁹

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dalej „NCN” lub „Centrum”.

⁴ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁵ Dotyczy projektów, których termin zakończenia, według umowy z NCN upływał do końca 2018 r.

⁶ W tym 30 w ramach konkursów OPUS (o wartości 8.812,6 tys. zł), 15 w ramach konkursów PRELUDIUM (1.772 tys. zł), cztery w ramach konkursów SONATA (801,1 tys. zł) oraz po jednym w ramach konkursów MAESTRO (1.000 tys. zł) i ETIUDA (98,5 tys. zł). Jest to wartość projektów wynikająca z umów z NCN.

⁷ W tym: OPUS 1: „Roczność i wieloletniość w finansach publicznych” UMO-2011/01/B/HS5/03357 z 8 grudnia 2011 r. (dalej: „GR 75”), OPUS 2: „Modelowanie i wspomaganie słabo ustrukturyzowanych problemów negocjacyjnych” UMO-2011/03/B/HS4/03857 z 17 sierpnia 2012 r. (dalej: „GR 37”) i „Bacillus cereus sensu lato – sześć odrębnych czy jeden polimorficzny gatunek bakterii?” UMO-2011/03/B/NZ8/02835 z 22 sierpnia 2012 r. (dalej: „GR 64”) oraz OPUS 5: „Polemika Gassendiego z Descartes'em – badania na podstawie tekstów źródłowych wraz z przekładem trzech tekstów na język polski” UMO-2013/09/B/HS1/01994 z 13 lutego 2014 r. (dalej: „GR 68”).

⁸ W tym: PRELUDIUM 1: „Ryzyko otyłości i zespołu metabolicznego u myszy selekcyjowanych na wysoki poziom BMR i myszy selekcyjowanych na wysoką wydolność tlenową” UMO-2011/01/N/NZ8/02009 z 8 grudnia 2011 r. (dalej: „GR 35”) i „Zawartość koenzymu Q10 i kwasu liponowego w wybranych produktach spożywczych oraz oszacowanie ich dziennego pobrania” UMO-2011/01/N/NZ9/01768 z 13 grudnia 2011 r. (dalej: „GR 71”) oraz PRELUDIUM 2: „Badanie magnetycznych przejść fazowych indukowanych przez naświetlanie jonami Ga w nanostrukturach Pt/Co/Pt” UMO-2011/03/N/ST3/02408 z 7 sierpnia 2012 r. (dalej: „GR 53”).

⁹ SONATA 1: „Struktury C*-algebr zadanych przez relacje, spektralne i ergodyczne własności operatorów generujących układy dynamiczne” UMO-2011/01/D/ST1/04112 z 1 grudnia 2011 r. (dalej: „GR 40”).

i MAESTRO¹⁰, a także jeden projekt na finansowanie stypendium doktorskiego – w ramach konkursu ETIUDA¹¹. (akta kontroli str. 3-14)

1.1. Wszystkie objęte kontrolą projekty badawcze (dziewięć) zostały zrealizowane w terminach określonych w umowach z NCN¹², przy czym w pięciu przypadkach terminy te zostały wydłużone w drodze aneksu do umowy, w tym:

- GR 64 o 12 miesięcy (z 36 do 48) i GR 75 o sześć miesięcy (z 24 do 30), m.in. w związku z potrzebą przeprowadzenia dodatkowych analiz,
- GR 71 o 14 miesięcy¹³ (z 36 do 50) i GR 37 o sześć miesięcy (z 36 do 42), z powodu zdarzeń losowych,
- GR 35 o 12 miesięcy (z 24 do 36), w związku z problemami z zapewnieniem odpowiedniej liczby wyselekcjonowanych osobników (myszy) do badań.

(akta kontroli str. 470-530)

1.2. Koszty realizacji skontrolowanych projektów badawczych wyniosły 2.574 tys. zł (99,2% zakładanych). Najwyższe (1.000 tys. zł) wiązały się z realizacją GR 20, a najniższe (52,2 tys. zł) – z GR 40. Niewykorzystane 20,9 tys. zł (z projektów GR 37 – 11,4 tys. zł i GR 68 – 9,5 tys. zł) terminowo zwrócono na rachunek NCN. Stosownie do zasad określonych w umowie z NCN, w ramach konkursu OPUS 5, zwrot środków z projektu GR 68 obejmował koszty bezpośrednie i pośrednie (proporcjonalnie). W przypadku GR 37 (OPUS 2) zwrócono jedynie koszty bezpośrednie¹⁴. (akta kontroli str. 204, 246, 470-530)

Zgodnie z postanowieniami umów z NCN, z uwzględnieniem zmiany wprowadzonej pismem Centrum z 5 listopada 2015 r.¹⁵, UwB terminowo dokonywał zwrotu odsetek bankowych uzyskanych od środków przekazanych na realizację projektów¹⁶. Za lata 2015–2018 zwrócono kolejno: 16,19 zł, 167,85 zł, 387,49 zł i 537,64 zł odsetek. Do września 2015 r. środki otrzymane z NCN gromadzone były na nieoprocentowanym rachunku bankowym.

(akta kontroli str. 605-611)

1.2.1. Koszty bezpośrednie objętych badaniem projektów wyniosły 2.082 tys. zł (99,2% kwoty zaplanowanej), w tym 773,6 tys. zł stanowiły wynagrodzenia (103,1% planu), 198,1 tys. zł koszt aparatury (87,3% planu¹⁷) i 1.110,3 tys. zł inne koszty bezpośrednie (99% planu). (akta kontroli str. 405-467)

Koszt wynagrodzeń w trzech (z dziewięciu) objętych badaniem projektach zwiększył się w stosunku do planowanego, w tym: w GR 37 i GR 71 o 15% oraz w GR 53 o 4,9%. Umowy z NCN nie zakazywały zmian budżetu wynagrodzeń. Dokonano ich na ogólnych zasadach, tj. na wniosek kierowników projektów (motywowany m.in. realizacją dodatkowych zadań badawczych), za zgodą prorektora ds. nauki UwB.

(akta kontroli str. 169-171, 279, 384-385, 497-507, 517-520, 526-530)

Stosownie do warunków uczestnictwa w konkursie PRELUDIUM 2, wykonawcami GR 53 były trzy osoby, w tym jeden samodzielny pracownik naukowy (opiekun projektu). W przypadku pozostałych projektów objętych kontrolą, warunki konkursów w ramach których były one finansowane, nie zawierały ograniczeń dotyczących liczby wykonawców. W poszczególnych projektach było ich od jednego (GR 40) do 10 (GR 20).

(akta kontroli str. 12-13, 470-530)

¹⁰ MAESTRO 1: „Zastosowanie metatezy olefin w chemii produktów naturalnych” UMO-2011/02/A/ST5/00459 z 31 maja 2012 r. (dalej: „GR 20”).

¹¹ ETIUDA 2: „Otrzymywanie i zastosowanie nowych nanokompozytów na bazie pochodnych fulerenu C₆₀ i tlenku tytanu jako potencjalnych fotokatalizatorów” UMO-2014/12/T/ST5/00118 z 20 sierpnia 2014 r.

¹² Umowach o realizację i finansowanie projektu badawczego.

¹³ Umowa z NCN zmieniona była dwukrotnie.

¹⁴ Umowa z NCN nie wskazywała obowiązku proporcjonalnego zwrotu kosztów pośrednich.

¹⁵ Pismo Nr ZRP.070.32.2015.JM.

¹⁶ Zobowiązanie do zwrotu „ewentualnych odsetek bankowych” zawarte zostało w umowach podpisanych z NCN po 2013 r., w tym w jednej z dziewięciu objętych kontrolą (GR 68).

¹⁷ Koszt zakupionej aparatury odniesiono do kosztu ustalonego na podstawie zawartych we wnioskach opisów planowanej do zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo badawczej. Z czterech projektów objętych kontrolą, w których przewidywano zakup aparatury, tylko w jednym (GR 53) jej koszt stanowił oddzielną pozycję kosztorysu (29,5 tys. zł). W pozostałych trzech projektach (GR 20, GR 40, GR 71) koszt aparatury mieścił się w pozycji „inne koszty bezpośrednie”.

We wnioskach o finansowanie zbadanych projektów nie wskazano procedur naboru i zatrudnienia wykonawców. Jedynie w przypadku GR 20 zawarto informację, że jedna osoba – asystent (doktorant) – zostanie wyłoniona w drodze konkursu. W UwB nie dysponowano dokumentacją z tego naboru. Z wyjaśnień kierownika projektu wynika, że do konkursu przystąpiła tylko jedna osoba i została ona wybrana.

(akta kontroli str. 66, 470-530)

Objęte kontrolą projekty realizowało 35 wykonawców (bez opiekunów w projektach finansowanych z konkursów PRELUDIUM), w tym 24 pracowników Uniwersytetu zatrudnionych jednocześnie na umowę o pracę. UwB zawarł z nimi umowy cywilnoprawne na realizację zadań przewidzianych w projektach. Na tej podstawie wypłacono wykonawcom wynagrodzenie w wysokości 691,9 tys. zł brutto, w tym pracownikom Uniwersytetu – 467,8 tys. zł (67,6%).

(akta kontroli str. 12-13)

W każdym przypadku na rachunkach przedkładanych do rozliczenia kierownik odpowiedniej komórki organizacyjnej UwB potwierdzał wykonanie dzieła/zlecenia. Od 2014 r. – zgodnie z zawartymi umowami cywilnoprawnymi – odbiór prac odbywał się na podstawie protokołów odbioru podpisywanych przez wykonawcę i przejmującego.

Przedkładane przez wykonawców w latach 2011–2013 rachunki nie zawierały dat wystawienia, co uniemożliwiało stwierdzenie czy praca została wykonana zgodnie z umową. Proroktor ds. nauki wyjaśniła: „W latach 2011–2013 rachunki wystawiane były zgodnie ze wzorem stosowanym na UwB, który nie zawierał dat wystawienia. (...) Gwarancją, że praca była wykonana w terminie wskazanym w umowie był podpis osoby nadzorującej (kierownika projektu lub kierownika jednostki). (...) W lipcu 2013 roku na zlecenie Rektora Uczelni przeprowadzono audyt wewnętrzny w Dziale Badań, który ustalił, że rachunki za wykonanie dzieła w projektach nie posiadają daty wystawienia (...) Audytor zlecił „zwracanie większej uwagi podczas weryfikacji dokumentacji związanej z realizowanymi projektami na daty ich sporządzenia (...)”. Powyższe zalecenie stosowane jest w jednostkach UwB.”

(akta kontroli str. 470-530, 617-625)

We wszystkich trzech projektach finansowanych w ramach konkursów PRELUDIUM, zgodnie z warunkami uczestnictwa, kierownikom projektów przypisano promotora/opiekuna naukowego, którego zadaniem było m.in. merytoryczne wsparcie w realizacji zadań. Promotorzy byli współautorami publikacji, dotyczących wyników badań realizowanych w ramach projektów.

(akta kontroli str. 517-530, 588-597)

W ramach czterech (z dziewięciu) skontrolowanych projektów badawczych zaplanowano zakup aparatury za 227 tys. zł, w tym: 5,5 tys. zł w GR 40, 29,5 tys. zł w GR 53, 95 tys. zł w GR 20 i 97 tys. zł w GR 71¹⁸. W przypadku trzech pierwszych projektów zakupiono zakładaną aparaturę¹⁹, przy czym za kwotę o 7,5 tys. zł wyższą niż planowano. W trakcie realizacji GR 71: zakupiono sześć (z siedmiu) pozycji przewidzianych we wniosku²⁰ (część za kwotę niższą niż zakładano), a z jednej zrezygnowano (pompy do HPLC), w związku z wycofaniem jej z produkcji. Część środków wykorzystano na zakup dodatkowych elementów wyparki rotacyjnej, zwiększając koszt jej zakupu z planowanych 10 tys. zł do 25,8 tys. zł. Ostatecznie koszt zakupu aparatury w GR 71 był niższy od zakładanego o 36,5 tys. zł (o 37,6%). Niewykorzystane środki zostały przesunięte za zgodą prorektora ds. nauki w ramach kategorii „inne koszty bezpośrednie”²¹ (33,8 tys. zł) oraz na zwiększenie wynagrodzeń (2,7 tys. zł).

W każdym przypadku zmiany w kosztorysach, wynikające z innej niż planowano ceny nabywanej aparatury, wprowadzane były za zgodą prorektora ds. nauki²². Nie uzyskano natomiast – mimo wymogu określonego w umowie z NCN – pisemnej zgody Centrum

¹⁸ Stanowiło to odpowiednio: 10,5%, 21,8%, 9,5% i 51% wartości tych projektów.

¹⁹ W ramach GR 40 notebook; w GR 53 detektor/wzmacniacz fazo-czuły i notebook, w GR20 reaktor mikrofalowy, pompę strzykawkową i suszarkę próżniową z pompą próżniową.

²⁰ W ramach GR 71 zakupiono: wyparkę rotacyjną, homogenizator, system baker spe-12G (zestaw do ekstrakcji), wstrząsarkę, notebook i program statystyczny do opracowania wyników.

²¹ We wniosku o finansowanie projektu, koszt aparatury nie stanowił odrębnej pozycji kosztorysu.

²² W przypadku GR 71 zaakceptowany przez kierownika jednostki wniosek o zmiany w kosztach projektu zawierał informację o rezygnacji z jednej aparatury oraz doposażeniu innej.

na wprowadzanie zmian w GR 71, o czym szerzej napisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. (akta kontroli str. 15-41, 67-85, 256-279, 368-385)

Aparatura naukowo-badawcza po zakończeniu projektów została przejęta na stan UwB. Na dzień kontroli (15 listopada 2019 r.) sprzęt użytkowany był przez pracowników Uniwersytetu. Na aparaturze zamieszczono informację, że została ona zakupiona w ramach projektu sfinansowanego ze środków NCN (z podaniem numeru decyzji).

(akta kontroli str. 533-582)

Analiza „innych kosztów bezpośrednich” poniesionych w ramach analizowanych projektów badawczych, na kwotę 207,8 tys. zł (18,7% środków w tej kategorii kosztów), wykazała że:

- wszystkie zbadane koszty były związane z realizowanymi projektami – poniesiono je m.in. na: zakup materiałów laboratoryjnych i odczynników, uczestnictwo w konferencjach naukowych, przygotowanie publikacji (tłumaczenia, korekty), wydanie monografii,
- do przeanalizowanych kosztów bezpośrednich nie ujmowano kosztów związanych z obsługą projektów, tj. zaliczanych do kategorii kosztów pośrednich,
- dowody księgowe dokumentujące poniesione koszty zostały sprawdzone pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym przez upoważnione osoby, zatwierdzone do wypłaty przez kanclerza lub zastępcę kanclerza UwB oraz prawidłowo ujęte w wyodrębnionej ewidencji księgowej,
- na dowodach księgowych wskazywano wewnętrznie nadawany każdemu projektowi numer grantu, umożliwiający zidentyfikowanie projektu, w ramach którego wydatek był finansowany.

(akta kontroli str. 583-587)

1.2.2. Koszty pośrednie przeanalizowanych projektów badawczych wynosiły 492 tys. zł (99,1% planowanych). Stanowiły one od 20% do 30,1% kosztów bezpośrednich (z wyłączeniem kosztów aparatury) i mieściły się w limitach określonych w warunkach konkursów Centrum²³. Stosownie do postanowień umów z NCN, w żadnym projekcie, w trakcie jego realizacji, wysokość zakładanych kosztów pośrednich nie uległa zwiększeniu. W jednym przypadku (GR 37), w związku z niezrealizowaniem części kosztów bezpośrednich²⁴, zwiększył się udział kosztów pośrednich w kosztach bezpośrednich z 20% do 20,7%. NCN weryfikując raport końcowy nie zgłaszał uwag w tej kwestii.

(akta kontroli str. 470-530)

1.3. Prawidłowo, z zachowaniem zasad określonych w umowach z NCN, wprowadzano zmiany warunków realizacji skontrolowanych projektów, za wyjątkiem zmiany dotyczącej aparatury w GR 71, wskazanej w pkt 1.2.1. wystąpienia. Aneksami do umów z NCN²⁵ (za zgodą Centrum) zmieniono termin realizacji pięciu projektów, a w jednym (GR 53) zwiększono środki na zakup aparatury o 5 tys. zł (o 16,9% w stosunku do planu), zmniejszając jednocześnie koszty pośrednie (o 1,2 tys. zł) i „inne koszty bezpośrednie” (o 3,8 tys. zł).

Pozostałe, drobne zmiany, polegające m.in. na przesunięciu środków między pozycjami kosztorysu nieprzekraczającymi 15% wartości tych pozycji, czy dokonaniu nieprzewidzianych we wniosku wydatków (np. zakupu dodatkowych książek, uczestnictwie w nieplanowanych konferencjach naukowych), zostały wprowadzone za zgodą kierownika jednostki, na wniosek kierownika projektu. O zmianach tych informowano NCN w najbliższych raportach rocznych i raporcie końcowym.

(akta kontroli str. 470-530)

1.4. W zbadanych projektach nie przewidywano przyznawania stypendiów naukowych.

(akta kontroli str. 470-530)

²³ Limitów kosztów pośrednich nie określono w pierwszej edycji konkursów NCN.

²⁴ Szerzej na ten temat napisano w pkt. 1.2. wystąpienia.

²⁵ W każdym przypadku o zmiany występowali do NCN kierownicy projektów za pośrednictwem prorektora ds. nauki.

1.5. Uniwersytet terminowo przedkładał raporty roczne oraz końcowe²⁶ z realizacji zbadanych projektów. Zgodnie też z wymogami umów zawartych w ramach pierwszej edycji konkursów, sporządzono raport cząstkowy z pierwszych 30 miesięcy realizacji GR 20²⁷. Zakres danych ujętych w raportach odpowiadał (we wszystkich analizowanych przypadkach) wymaganiom NCN, określonym we wzorach zamieszczonych w systemie OSF²⁸.

Analiza zamieszczonych w raportach danych o kosztach poniesionych na realizację projektów wykazała, że były one zgodne z danymi ujętymi w ewidencji księgowej prowadzonej dla tych projektów. (akta kontroli str. 470-530)

1.6. W ramach realizacji objętych kontrolą projektów, UwB nie wnioskowało o udzielenie pomocy publicznej. (akta kontroli str. 470-530)

1.7. Wszystkie objęte analizą projekty badawcze zostały zakończone i rozliczone przez NCN. W okresie objętym kontrolą żaden z nich nie był kontrolowany przez NCN. Projekty nie podlegały również wymogowi przeprowadzenia audytu zewnętrznego. (akta kontroli str. 470-530)

1.8. W okresie objętym kontrolą UwB w ramach konkursu ETIUDA realizował projekt „Otrzymywanie i zastosowanie nowych nanokompozytów na bazie pochodnych fulerenu C₆₀ i tlenku tytanu jako potencjalnych fotokatalizatorów”²⁹, na który Centrum przyznało 98,5 tys. zł dofinansowania. Otrzymane środki, zgodnie z warunkami umowy z NCN przeznaczono na: wypłatę stypendium naukowego w okresie 12 miesięcy (36 tys. zł) osobie realizującej projekt, pokrycie kosztów półrocznego stażu stypendystki w zagranicznym ośrodku naukowym (54,5 tys. zł) oraz pokrycie kosztów podróży do tego ośrodka (8 tys. zł). (akta kontroli str. 531-532)

UwB terminowo (30 września 2014 r.)³⁰ zawarł ze stypendystką umowę, w której warunki i zasady wypłaty środków w ramach projektu były zgodne z określonymi w umowie z NCN, z wyjątkiem wysokości kwoty przeznaczonej na pokrycie kosztów stażu zagranicznego (wskazano 54.450 zł, tj. o 90 zł mniej), o czym szerzej napisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości.” (akta kontroli str. 398-410)

Projekt został zrealizowany w okresie przewidzianym w umowie z NCN. Miesięczne stypendia wypłacano od października 2014 r. do września 2015 r., a staż w zagranicznym ośrodku naukowym odbył się od marca do sierpnia 2016 r.³¹ Ostatnie stypendium wypłacono dwa miesiące przed uzyskaniem przez stypendystkę stopnia naukowego doktora. (akta kontroli str. 531-532)

Terminowo³² (27 października 2016 r.) do NCN wysłano raport końcowy z realizacji projektu. Wykazane w nim koszty poniesione w ramach projektu były wyższe niż wynikało z ewidencji księgowej o 90 zł, o czym szerzej napisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości.” (akta kontroli str. 411-426, 431)

UwB wywiązał się z obowiązku przekazania stypendystce informacji o dochodach oraz pobranych zaliczkach na podatek dochodowy (PIT-11 za lata 2015–2017) w związku z wypłaconymi świadczeniami na pokrycie kosztów stażu w zagranicznym ośrodku naukowym oraz kosztów podróży związanych z tym stażem. (akta kontroli str. 531-532)

²⁶ Zgodnie z informacją zamieszczoną na stronie internetowej NCN, termin złożenia pierwszych raportów rocznych został przedłużony do 30 września 2013 r., a termin złożenia raportów końcowych z realizacji projektów zakończonych do 15 lutego 2014 r. przedłużono do 16 kwietnia 2014 r.

²⁷ Obowiązek sporządzenia raportów cząstkowych dotyczył projektów realizowanych powyżej 36 miesięcy.

²⁸ Obsługi Strumieni Finansowania.

²⁹ W ramach konkursu ETIUDA 2.

³⁰ Zgodnie z umową z NCN, UwB zobowiązany był zawrzeć umowę ze stypendystką w terminie nie przekraczającym 1 października 2014 r.

³¹ Zgodnie z warunkami konkursu ETIUDA 2, staż w zadeklarowanym przez wnioskodawcę zagranicznym ośrodku naukowym finansowany jest w okresie pobierania stypendium naukowego bądź w ciągu 12 miesięcy po zakończeniu wypłacania tego stypendium.

³² Zgodnie z umową z NCN raport końcowy należało złożyć w terminie 13 miesięcy od zakończenia wypłaty stypendium.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W trakcie realizacji projektu GR 71 dokonano zmian dotyczących planowanej do zakupu aparatury, wskazanej we wniosku o dofinansowanie z 13 czerwca 2011 r.³³, na które nie uzyskano pisemnej zgody Centrum, wymaganej umową z NCN. Odstąpiono od przewidzianego w tym wniosku zakupu pompy do HPLC (za 30 tys. zł), ze względu na wycofanie zakładanego modelu aparatury z produkcji. Niewykorzystane środki przesunięto zaś m.in. na zwiększenie kwoty planowanej na zakup wyparki rotacyjnej³⁴ (z 10 tys. zł na 25,8 tys. zł), co umożliwiło wyposażenie jej w dodatkowe elementy (chłodnicę pionową, podnośnik ręczny, pompę próżniową oraz szkło standardowe).

Zgodnie z § 4 pkt 6a umowy z NCN z 13 grudnia 2011 r. (nr UMO-2011/01/N/NZ9/01768), pisemnej zgody Centrum wymagała jednak „zmiana dotycząca planowanej do zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej wskazanej w pkt 2 Kalkulacji poszczególnych pozycji kosztów zawartej we wniosku o dofinansowanie”.

Prorektor ds. nauki wyjaśniła, że pracownicy UwB nie wystąpili do Centrum z prośbą o dokonanie zmian przez nieuwagę, „skupiając się na zapisach umowy dotyczących przesunięć pomiędzy kategoriami kosztów do 15% ich wartości”.

Kierownik projektu GR 71 wyjaśniła natomiast: „Pompy do HPLC nie można było kupić, ponieważ nie była już produkowana. Niewykorzystane środki postanowiłam przeznaczyć na doposażenie wyparki, co pozwoliło na prawidłową realizację badań przewidzianych w projekcie. Zmiany te były konsultowane ustnie zarówno z Uniwersytetem jak i NCN. Dostałam na nie ustne zgody. Niestety nie doczytałam, że w umowie zapisano obowiązek uzyskania pisemnej zgody NCN. O wprowadzonych zmianach NCN zostało poinformowane w raporcie końcowym, do którego nie było uwag”.

O pozytywnej ocenie merytorycznej projektu i uznaniu przez NCN umowy za wykonaną UwB został poinformowany pismem z 21 grudnia 2016 r.

(akta kontroli str. 318-385, 467, 615-626)

2. W umowie ze stypendystką, realizującą objęty kontrolą projekt finansowany w ramach konkursu ETIUDA, wskazano inną kwotę przeznaczoną na pokrycie kosztów stażu zagranicznego niż wynikało to z umowy z NCN (54.450 zł zamiast 54.540 zł). Pomimo, że do zakończenia projektu stypendystce wypłacono kwotę wynikającą z zawartej z nią umowy, w raporcie końcowym (z 27 października 2016 r.) wskazano, że pokrycie kosztów stażu wyniosło 54.540 zł. Tym samym raport w tej części był nierzetelny. Kwotę 90 zł przekazano stypendystce dopiero w 2017 r.

Prorektor ds. nauki wyjaśniła, że w umowie ze stypendystką wpisano omyłkowo niewłaściwą kwotę. Dodała, że: „Dopłata do rzeczywistych kosztów została przekazana po zakończeniu projektu, gdyż dopiero wtedy pracownik Działu Nauki zajmujący się rozliczeniem projektu zauważył ww. pomyłkę. Ze względu na charakter pomyłki – przedstawienie dwóch cyfr – w momencie składania raportu końcowego mieliśmy przekonanie, że projekt został rozliczony zgodnie z umową z NCN”.

Do zakończenia kontroli (4 grudnia 2019 r.) Uniwersytet nie uzyskał informacji o rozliczeniu projektu przez NCN. Nie wpłynęły też żadne uwagi do raportu końcowego.

(akta kontroli str. 398-434, 531-532, 614-624)

OCENA CZĄSTKOWA

Uniwersytet realizował projekty naukowo-badawcze we właściwy sposób, z zachowaniem warunków uczestnictwa w konkursach i – z nielicznymi wyjątkami – zgodnie wymogami umów zawartych z NCN. Środki wykorzystano zgodnie przeznaczeniem, a poniesione wydatki rozliczono prawidłowo. Stwierdzono jednak nieprawidłowości, polegające na dokonaniu w jednym projekcie zmiany dotyczącej planowanej do zakupu aparatury bez wymaganej pisemnej zgody NCN oraz błędach w rozliczeniu innego projektu na kwotę stanowiącą 0,1% jego wartości.

³³ W pkt 2 Kalkulacji poszczególnych pozycji kosztorysu – Opis planowanej do zakupu lub wytworzenia aparatury naukowo-badawczej,

³⁴ Zakup dokonany w lipcu 2015 r.

2. Efekty zrealizowanych projektów

2.1. Wyniki wszystkich 10 zbadanych projektów opublikowano w artykułach zamieszczanych w czasopismach specjalistycznych posiadających wskaźnik Impact Factor³⁵, w czasopismach z listy filadelfijskiej³⁶ oraz w materiałach pokonferencyjnych. W trzech przypadkach wydano książki.

Według stanu na 22 października 2019 r. najczęściej cytowano artykuły opublikowane w wyniku badań prowadzonych w ramach projektu Opus 2 „Modelowanie i wspomaganie słabo ustrukturyzowanych problemów negocjacyjnych” (264 cytowań wg bazy Scopus, 92 wg Web of Science, a 79 wg Google Scholar Citation)³⁷. Wyniki pozostałych projektów cytowano wg bazy Scopus od 0 do 63 razy, wg bazy Web of Science od 0 do 71 razy, a wg Google Scholar Citation od 2 do 91 razy. (dowód akta kontroli str. 588-597)

2.2. Poniżej opisano wyniki projektów zrealizowanych w ramach konkursów Opus (zgodnie z rezultatami wykazanymi w raportach końcowych).

1. Zdobyto wiedzę o postrzeganiu narzędzi wspomagania negocjacji elektronicznych przez użytkowników, ich zachowaniu i zasadach prowadzenia negocjacji elektronicznych oraz mechanizmach rządzących procesami negocjacji determinujących postawy negocjacyjne, przebieg procesu i wynik negocjacji. Na bazie nowatorskiego zestawu narzędzi wspomagania decyzji został opracowany system negocjacji elektronicznych TONSS (TOPSIS-based Negotiation Support System), który pozwala na wspomaganie negocjatora w fazie prenegocjacyjnego przygotowania oraz prowadzenia negocjacji właściwych (GR 37).
2. Dokonano przekładu na język polski, opatrzonego komentarzem, trzech siedemnastowiecznych tekstów związanych z polemiką filozofów Descartes'a i Gassendiego (GR 68).
3. Wykazano nową relację między zasadą roczności i zasadą wieloletności budżetu w krajach europejskich (GR 75).
4. Uzyskano dane pozwalające zaproponować koncepcję taksonomiczną *Bacillus cereus sensu lato* uwzględniającą aspekty filogenetyczne i ekologiczne (GR 64).

Przykładowe wyniki realizacji zbadanych projektów badawczych finansowanych w ramach konkursów PRELUDIUM, przedstawione w raportach końcowych, opisano niżej.

1. Wykazano możliwości indukowania w nanostrukturze Pt/Co/Pt zmian anizotropii magnetycznej przez jednorodne naświetlanie jonami. Naświetlanie jonami układów cienkich warstw magnetycznych pozwala poznać i w kontrolowany sposób zmieniać właściwości magnetyczne oraz uporządkowanie magnetyczne w tych warstwach. W szczególności zastosowanie do naświetlania skupionej wiązki jonów otwiera wiele możliwości aplikacyjnych, zaczynając od nośników informacji (z wysoką gęstością zapisu) – pamięci używane w komputerach i urządzeniach mobilnych – po magnetyczne czujniki biomolekularne (GR 53).
2. Wykazano zależności między poziomem podstawowego tempa metabolizmu (BMR) a podatnością na rozwój otyłości i towarzyszącej jej schorzeń, klasyfikowanych pod wspólną nazwą zespołu metabolicznego (ZM). Wykazano też brak efektu genetycznie zdeterminowanego poziomu wydolności tlenowej (Vo2max) na rozwój otyłości i ZM, przy istotnym wpływie rodzaju diety (GR 35).
3. Opracowano i zwalidowano procedury wydzielania koenzymu Q10 i kwasu liponowego (LA) z próbek żywności oraz z próbek całodziennych diet pozyskanych z zakładów żywienia zbiorowego (szkoły, domy opieki, szpitale itp.). Uzyskane wyniki stały się podstawą do oszacowania dziennego pobrania koenzymu Q10 oraz LA z produktów spożywczych (GR 71).

³⁵ Indeks cytowań – miernik siły oddziaływania i prestiżu czasopism naukowych – podawany raz do roku.

³⁶ Ministerialna lista czasopism naukowych odnoszona do listy czasopism, które przeszły proces oceny i są uwzględniane przez bazy Institute for Scientific Information.

³⁷ Dotyczy liczby cytowań wszystkich artykułów wykazanych w raportach końcowych jako opublikowane lub przyjęte do publikacji.

W wyniku realizacji zbadanego projektu finansowanego w ramach konkursu SONATA m.in. opracowano podstawy teorii produktów krzyżowych przez odwzorowania całkowicie dodatnie oraz półgrupy C*-korespondencji, co – wg raportu końcowego – ma kluczowe znaczenie dla dynamiki nieprzemiennej – kwantowej. Wynaleziono także nowatorski aparat obiektów dualnych do C*-korespondencji o dowolnych współczynnikach.

Z kolei w wyniku realizacji zbadanego projektu finansowanego w ramach konkursu MAESTRO – wg informacji zamieszczonych w raporcie końcowym – otrzymano nowe katalizatory reakcji metatezy, dzięki którym synteza chemiczna leków i różnych materiałów może ulec znacznemu uproszczeniu. W ramach projektu otrzymane zostały, przy wykorzystaniu tych katalizatorów, syntetyczne analogi retinoidów (witamin A) i kurkuminoidów (przeciwutleniacze występujące m.in. w przyprawie curry). W podobny sposób otrzymane zostały również tzw. rotory molekularne – związki wykazujące szybką dynamikę (obroty) nawet w stanie stałym. Związki o tego typu właściwościach mogą znaleźć zastosowanie w optoelektronice.

W wyniku realizacji objętego kontrolą projektu finansowanego w konkursie ETIUDA, na podstawie rozprawy doktorskiej „Otrzymywanie i zastosowanie nowych nanokompozytów na bazie pochodnych fluorenu C₆₀ i tlenku tytanu jako potencjalnych katalizatorów” oraz po złożeniu wymaganych egzaminów, 3 grudnia 2015 r. stypendyście nadano stopień naukowy doktora. Zgodnie z rezultatami wykazanymi w raporcie końcowym, w wyniku realizacji grantu otrzymano nowe nanokompozyty o działaniu fotokatalitycznym.

(akta kontroli str. 15-39, 67-84, 92-107, 130-168, 205-215, 235-243, 256-274, 294-306, 368-383, 411-430)

2.3. W ramach czterech (z dziewięciu przeanalizowanych) projektów przewidziano sfinansowanie kosztów związanych z publikacją wyników badań, w tym w trzech określono ich wysokość na 80 tys. zł³⁸, a w jednym nie podano planowanej kwoty³⁹. Na ten cel wydatkowano 81,6 tys. zł⁴⁰, w tym 22 tys. zł w GR 71 (na wydanie książki), 35 tys. zł w GR 75 (na dwie publikacje książkowe), 17,8 tys. zł w GR 37 (na wydanie monografii końcowej i publikację pokonferencyjną) oraz 6,7 tys. zł w GR 71 (na opublikowanie dwóch artykułów naukowych). W przypadku GR 37 kierownik uzyskał zgodę na pokrycie ze środków projektu kosztów nieplanowanej wcześniej publikacji pokonferencyjnej.

(akta kontroli str. 470-530)

2.4. Stosownie do wymogów określonych w umowach, monografie oraz artykuły zamieszczane w czasopiśmie specjalistycznym zostały opatrzone informacją, że sfinansowano je ze środków NCN (z podaniem numeru decyzji o przyznaniu dofinansowania).

(akta kontroli str. 588-597)

2.5. Raporty końcowe wszystkich zbadanych projektów zawierały popularyzatorski opis ich rezultatów. Uwzględniono w nich najważniejsze zrealizowane zadania, działania badawcze podjęte na rzecz realizacji celów projektu, przedstawiono znaczenie projektu, tj. wpływ na rozwój dyscypliny i na istniejący stan wiedzy. Wskazano też potencjalne znaczenie społeczne przeprowadzonych badań.

(akta kontroli str. 15-39, 67-84, 92-107, 130-168, 205-215, 235-243, 256-274, 294-306, 368-383, 411-430)

2.6. Wszystkie objęte kontrolą projekty badawcze zostały rozliczone przez NCN (umowy zostały uznane za wykonane). W dwóch przypadkach (GR 68 i GR 35), Zespół Ekspertów, po otrzymaniu raportów końcowych wniósł uwagi dotyczące publikacji wyników badań. Zostały one zrealizowane w wyznaczony terminie.

³⁸ 30 tys. w GR 68 na wydanie publikacji książkowej, 30 tys. zł w GR 75 na pokrycie kosztów niezbędnych przy wydaniu monografii pokonferencyjnej (tłumaczenia, korekty) oraz wydanie monografii końcowej i 10 tys. zł w GR 37 na wydanie monografii.

³⁹ We wniosku dotyczącym GR 71 w ramach „innych kosztów” przewidziano m.in. serwis językowy związany z przygotowaniem publikacji.

⁴⁰ Są to koszty publikacji artykułu w czasopiśmie lub wydania książki. Nie uwzględniono innych kosztów związanych z publikacjami, jak: tłumaczenia, korekty, czy mieszczących się w opłacie konferencyjnej.

Projekt finansowany w ramach konkursu ETIUDA do zakończenia kontroli (4 grudnia 2019 r.) nie został rozliczony. Uniwersytet nie otrzymał też z NCN uwag dotyczących raportu końcowego. (akta kontroli str. 451-459, 461-466, 631)

2.7. W okresie objętym kontrolą kierownik jednego ze skontrolowanych projektów (GR 40) uczestniczył w badaniu przeprowadzonym w 2014 r. na zlecenie Centrum przez firmę badawczą Public Profits Sp z o.o. Głównym jego celem była ocena poszczególnych etapów procesu realizacji projektu badawczego finansowanego w ramach konkursów NCN, na podstawie opinii laureatów konkursu NCN. (akta kontroli str. 598-604)

Stwierdzone
nieprawidłowości
OCENA CZĄSTKOWA

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia efekty osiągnięte w wyniku realizacji projektów objętych badaniem. Ich wymiernym rezultatem były opublikowane monografie oraz artykuły zamieszczane w czasopiśmie specjalistycznych, stwarzające możliwość wykorzystania ich do prowadzenia dalszych badań. Publikacje zawierały informacje o sfinansowaniu omawianych badań ze środków Centrum oraz numer rejestracyjny projektu. W raportach końcowych badanych projektów zamieszczono „Popularyzatorski opis rezultatów projektu”.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Dokonywanie zmian w projektach zgodnie z warunkami zawartych umów z NCN.
2. Rzetelne wykazywanie danych w raportach z realizacji projektów finansowanych ze środków NCN.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

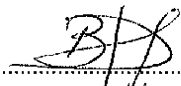
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

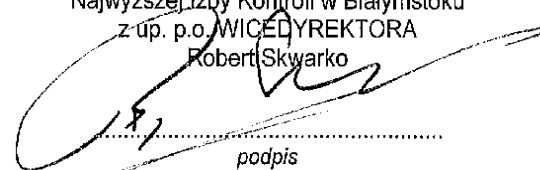
W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, 10 grudnia 2019 r.

Kontroler:
Beata Pawłowska
główny specjalista k. p.

.....
podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. p.o. WICE DYREKTORA
Robert Skwarko

.....
podpis